

JEUGDBESCHERMINGSRECHT IN HOOFDLIJNEN

JEUGDBESCHERMINGSRECHT IN HOOFDLIJNEN

Bart DE SMET

Doctor in de Rechten
Substituut-procureur-generaal te Antwerpen

Derde editie

 intersentia
Antwerpen – Cambridge

Vorige edities:

Jeugdbeschermingsrecht in hoofdlijnen, tweede editie: 2010

Jeugdbeschermingsrecht in hoofdlijnen, eerste editie: 2007

Jeugdbeschermingsrecht in kort bestek: 2005

Jeugdbeschermingsrecht in hoofdlijnen. Derde editie

Bart De Smet

© 2017 Intersentia
Antwerpen – Cambridge
www.intersentia.be

Coverfoto's: Sasa Prudkov/Shutterstock.com; wavebreakmedia/Shutterstock.com;
Lapina/Shutterstock.com; Alexander Raths/Shutterstock.com

ISBN 978-94-000-0867-0

D/2017/7849/62

NUR 824

Alle rechten voorbehouden. Behoudens uitdrukkelijk bij wet bepaalde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder de uitdrukkelijke voorafgaande toestemming van de uitgever.

Ondanks alle aan de samenstelling van de tekst bestede zorg, kunnen noch de auteurs noch de uitgever aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele schade die zou kunnen voortvloeien uit enige fout die in deze uitgave zou kunnen voorkomen.

INHOUD

<i>Afkortingen</i>	xvii
<i>Belangrijkste nationale rechtsbronnen</i>	xix
<i>Voorwoord</i>	xxi

DEEL I.

STROMINGEN IN HET JEUGDRECHT	1
1. Jeugdrecht in de 19de eeuw	3
2. Wet van 15 mei 1912	5
3. Jeugdbeschermingswet 1965	7
4. Zesde staatshervorming	9
5. Bijzondere jeugdbijstand	13
6. Internationale waarborgen	17
A. Universele Verklaring Rechten van de Mens (1948)	17
B. EVRM	17
§ 1. Recht op leven (art. 2)	18
§ 2. Verbod van onmenselijke of vernederende behandelingen (art. 3) ..	19
§ 3. Verbod van slavernij of dienstarbeid (art. 4)	21
§ 4. Recht op persoonlijke vrijheid (art. 5)	21
§ 5. Het recht op een eerlijk proces (art. 6, § 1)	22
§ 6. Vermoeden van onschuld (art. 6, § 2)	24
§ 7. Rechten van de verdediging (art. 6, § 3)	24
§ 8. Recht op eerbiediging van het gezinsleven (art. 8)	25
§ 9. Recht op privacy (art. 8)	28
§ 10. Vrijheid van godsdienst (art. 9)	28
§ 11. Recht te huwen (art. 12)	29
§ 12. Recht op rechtsbescherming (art. 13)	29
§ 13. Verbod van discriminatie (art. 14)	29
C. BUPO-Verdrag	30

D.	VN-Kinderrechtenverdrag 1989	31
§ 1.	Achtergrond	31
§ 2.	Inventaris van waarborgen.....	32
§ 3.	Directe werking	37
7.	Wet van 2 februari 1994.	41
8.	Everberg-wet.	43
9.	Administratief sanctierecht	45
10.	Hervormingen	47
A.	Kritieken op het beschermingsmodel.....	47
B.	Nieuwe Jeugdwet (2006).....	50
 DEEL II.		
MINDERJARIGEN IN EEN VERONTRUSTENDE SITUATIE		
1.	Begrip verontrustende situatie.	57
A.	Wettelijke definitie.....	57
B.	Onderverdeling	58
2.	Ontdekking VOS-situaties	63
A.	Actieve rol overheid.....	63
B.	Opsporingsonderzoek.....	64
C.	Gerechtigd onderzoek.....	65
D.	Mini-instructie.....	67
3.	Vrijwillige hulpverlening	69
A.	Ondersteuningscentrum jeugdzorg	69
§ 1.	Samenstelling en opdracht.....	69
§ 2.	Werking ondersteuningscentrum.....	69
§ 3.	Aanmelden bij de toegangspoort.....	75
§ 4.	Indicatiestelling	77
§ 5.	Jeugdhulpregie	80
§ 6.	Rechtstreekse toegang tot de toegangspoort	85
§ 7.	Einde van de jeugdhulp.....	86
§ 8.	Overzicht van de maatregelen	87
§ 9.	Financiering van de jeugdhulp	88
§ 10.	Agentschap Jongerenwelzijn.....	89

B.	Vertrouwenscentrum kindermishandeling	90
§ 1.	Samenstelling en opdracht	90
§ 2.	Procedure	91
§ 3.	Afsluiten dossier	92
C.	Crisishulp	92
D.	Doelstellingen van vrijwillige hulp	93
E.	Waarborgen van vrijwillige hulpverlening	95
F.	Vrijwillige jeugdhulp in het Brussels Gewest	104
4.	Gerechtelijke hulpverlening	105
A.	Tussenkoms jeugdrechter	105
§ 1.	Organisatie	105
§ 2.	Soorten vorderingen	108
§ 3.	MOF-procedure als alternatief	111
B.	Opbouw procedure	112
§ 1.	Vorbereidende fase	112
§ 2.	Fase ten gronde	113
§ 3.	Herzieningsfase	115
§ 5.	Gelijkenissen tussen de fasen	116
C.	Overzicht van de maatregelen	117
	Keuze van maatregelen tijdens gewone procedure	117
D.	Kenmerken van de maatregelen	127
§ 1.	Herzienbaar	127
§ 2.	Effectief	128
§ 3.	Niet cumuleerbaar	129
§ 4.	Financiële bijdrage van partijen	131
E.	Keuze maatregelen tijdens spoedprocedure	132
F.	Brussels Hoofdstedelijk Gewest	132
G.	Territoriale bevoegdheid	133
I.	Waarborgen minderjarige	135
§ 1.	Hoorrecht	135
§ 2.	Recht op bijstand van raadsman	137
§ 3.	Bepaalde duur voorbereidende fase	138
§ 4.	Waarborgen in fase ten gronde	138
§ 5.	Herziening maatregelen	140
§ 6.	Continuïteit in de opvoeding	141
J.	Waarborgen ouders	142
§ 1.	Vorbereidende fase	142
§ 2.	Proces ten gronde	143
§ 3.	Herzieningsprocedure	144
K.	Waarborgen pleegzorgers	145
L.	Opnameplicht van instellingen	146

5. Richtlijnen voor opvoeding	149
A. Opvoeding en kinderrechten	149
B. Wettelijke richtlijnen	150
§ 1. Onderwijs	150
§ 2. Seksualiteit	151
§ 3. Eerbied voor normen	152
§ 4. Arbeid	153
§ 5. Ontspanning	154
 DEEL III.	
BIJZONDERE PROBLEEMSITUATIES	157
 1. Collocatie	159
A. Doel maatregel	159
B. Observatie	160
C. Verdere opname	161
D. Geneesheer-diensthoofd	162
E. Samenloop van procedures	164
 2. Vondelingen	167
 3. Niet-begeleide minderjarige vreemdelingen	169
A. Opvang	169
B. Voogd	170
 4. Vermiste minderjarigen	173
A. Minderjarigen in hun thuismilieu	173
B. Minderjarigen in instellingen	174
§ 1. Terugkeer mogelijk	174
§ 2. Geen terugkeer mogelijk	175
C. Onderzoek	176
 5. Parentale ontvoeringen	179
A. Verdrag van Den Haag (1980 en 1996)	179
B. Verordening 2201/03	181
C. Kind verblijft onrechtmatig in België	183
D. Kind verblijft onrechtmatig in het buitenland	184

6.	Geschillen tijdens of na scheiding van de ouders	185
A.	Inleiding	185
B.	Vaststellen van verblijfsregeling	188
	§ 1. Bevoegde rechter	188
	§ 2. Hoorrecht	190
C.	Uitoefening van ouderlijk gezag	192
D.	Inschrijving kind	193
E.	Verblijfsregeling	194
	§ 1. Voorkeur voor bilocatie	194
	§ 2. Excepties	196
	§ 3. Ongelijkmatig verdeeld verblijf	202
	§ 4. Opschorting van het omgangsrecht	203
E.	Onderhoudsbijdragen	204
F.	Problemen na verblijfsregeling	208
	§ 1. Actieve rol van openbaar ministerie	208
	§ 2. Herziening verblijfsregeling	211
	§ 3. Herziening van onderhoudsgelden	212
	§ 4. Samenloop van procedures	213
G.	Dwangmaatregelen	215
	§ 1. Burgerlijke procedure	215
	§ 2. Strafprocedure	218
	a) Niet-afgifte van kind	218
	b) Familieverlating	220
	c) Private vervolging	221
DEEL IV.		
DE MINDERJARIGE ALS BENADEELDE VAN EEN MISDRIJF		
1.	Rechtspositie van de benadeelde	227
2.	Uitoefening van proceswaarborgen	229
3.	Verjaringstermijn	233
4.	Afschriften van processen-verbaal	237
5.	Audiovisueel verhoor	239
A.	Doel van het verhoor	239
B.	Beslissing tot verhoor	240
C.	Toestemming van minderjarige	242
D.	Verloop van het verhoor	243

E.	Vertrouwenspersoon	244
F.	Proces-verbaal	245
G.	Bewaring van videocassettes	246
H.	Oproeping minderjarige als getuige	247
6.	Toepassing strafwet in de ruimte	249
A.	Universaliteitsbeginsel	249
B.	Actief personaliteitsbeginsel	250
C.	Passief personaliteitsbeginsel	251
7.	Beroepsgeheim hulpverleners	253
A.	Inhoud beroepsgeheim	253
B.	Spreekrecht	254
C.	Schuldig verzuim	258
D.	Voorschriften voor geneesheren en advocaten	258
8.	Waarborgen rond dwangmaatregelen	263
DEEL V.		
STRAFPROCEDURE TEGEN MINDERJARIGEN		
1.	Inleiding	269
2.	Schuld	271
A.	Opzet	271
B.	Geestesgestoorden	274
C.	Mededaderschap	276
D.	Poging	277
3.	Straf	279
A.	Meerderjarigen	279
B.	Minderjarigen	280
4.	Bevoegdheid jeugdrechtbank	283
A.	<i>Ratione loci</i>	283
	§ 1. Criterium van de gezinsverblijfplaats	283
	§ 2. Andere criteria	285
	§ 3. Wijziging van verblijfplaats	286
B.	<i>Ratione personae</i>	286
C.	<i>Ratione materiae</i>	289

5.	Opbouw van de strafzaak	291
A.	Aantal fasen	291
B.	Afzonderlijke berechting	293
6.	Actoren van jeugdrecht	295
A.	Politie	295
B.	Openbaar ministerie	295
C.	Jeugdrechter	299
	§ 1. Cumul van functies	299
	§ 2. Samenstelling rechtbank	300
	§ 3. Samenwerking met sociale dienst	302
D.	Onderzoeksrechter	305
E.	Jeugdadvocaat	307
	§ 1. Strafonderzoek	308
	§ 2. Voorbereidende fase jeugdrechtbank	310
	§ 3. Vonnisfase jeugdrechtbank	311
	§ 4. Herzieningsfase	313
	§ 5. Andere procedures (voorbeelden)	313
F.	Burgerlijke partij	314
7.	Onderzoek	317
A.	Opsporingsonderzoek	317
B.	Gerechtigd onderzoek	317
	§ 1. Tussenkost onderzoeksrechter	317
	§ 2. Regeling der rechtspleging	319
	§ 3. Territoriale bevoegdheid	320
8.	Maatregelen op parketniveau	321
A.	Spot	321
	§ 1. Technisch spot	322
	§ 2. Opportuniteitspot	322
	§ 3. Spot met vermaning	323
	§ 4. Spot na herstelbemiddeling	324
	a) Voorwaarden	324
	b) Bemiddelingsvoorstel	325
	c) Akkoord over schadevergoeding	326
	d) Geen akkoord mogelijk	326
	§ 5. Spot na ouderstage	327
	§ 6. Voorwaardelijk spot	327
	§ 7. Spot na gerechtelijk onderzoek	328

§ 8. Sepot na voorlopige maatregelen	329
§ 9. Kantschrift beleefd ter informatie	329
B. Vordering tot voorlopige maatregelen	329
9. Voorbereidende fase	331
A. Maatschappelijk onderzoek	331
B. Voorlopige maatregelen	332
§ 1. Aard van de maatregelen	332
§ 2. Duur voorlopige fase	334
§ 3. Overzicht van de maatregelen	335
§ 5. Procedure	348
§ 6. Herziening van voorlopige maatregelen	353
10. Inleiding van de zaak ten gronde	355
A. Rechtstreekse dagvaarding	355
B. Snelrecht	356
C. Waarschuwing	356
D. Op te roepen personen	357
E. Inhoud dagvaarding	357
F. Dagvaardingstermijn	358
11. Maatregelen	361
A. Inleiding	361
B. Berisping	364
C. Toezicht sociale dienst	365
D. Begeleiding in het gezin	367
E. Plaatsing bij een betrouwbare persoon	369
F. Plaatsing in een geschikte inrichting	370
§ 1. Erkende instelling	370
§ 2. Gemeenschapsinstelling	371
a) Primaire delinquenten	372
b) Jongeren die reeds een maatregel ondergingen	372
§ 3. Andere instellingen	373
G. Verbintenissenproject	374
H. Herstelgerichte maatregelen	375
§ 1. Kenmerken van herstelrecht	375
§ 2. Voorwaarden	377
§ 3. Geslaagd akkoord	378
§ 4. Mislukt akkoord	379
I. Verlengd toezicht	380
J. Uithandengeving	382

§ 1. Inleiding	382
§ 2. Voorwaarden	384
§ 3. Gewone uithandengeving.	386
§ 4. Versnelde uithandengeving	387
§ 5. Vervroegde uithandengeving.....	388
§ 6. Uithandengeving na gerechtelijk onderzoek.....	388
§ 7. Procedure	389
§ 8. Gevolgen	392
a) Kans op dagvaarding voor het vonnisgerecht	392
b) Kans op voorlopige hechtenis.....	394
c) Kans op effectieve gevangenisstraf	394
d) Berechting van samenhangende misdrijven	397
e) Terroristische misdrijven	398
f) Nieuwe misdrijven die de seksuele integriteit aantasten	399
12. Terechting.	401
A. Openbaarheid.....	401
B. Tegenspraak	401
C. Deelname van de procespartijen	402
D. Uitstel.....	403
E. Bewijs.....	404
F. Uitspraak.....	406
§ 1. Algemeen.....	406
§ 2. Keuze van de maatregel	408
§ 3. Rechtsmiddelen	409
13. Proceswaarborgen minderjarige	413
A. Keuze van de procedure	413
B. Hoorrecht	414
C. Bijstand van een raadsman.....	414
C. Inzage in het strafdossier	416
D. Afzonderlijke berechting	417
E. Vermoeden van onschuld.....	417
F. Periodieke evaluatie.....	418
G. Recht op hoger beroep.....	420
14. Waarborgen van ouders.	421
15. Waarborgen burgerlijke partij	425
A. Waarborgen tijdens herstelbemiddeling	425
B. Waarborgen tijdens het proces	425

16.	Uitlevering	429
17.	Administratief sanctierecht	431
A.	Evolutie	431
B.	Keuzevrijheid gemeenten	432
C.	Wanbedrijven	432
D.	Overtredingen	433
E.	Administratieve procedure	434
F.	Hoger beroep	436
G.	Sancties wegens storend gedrag op bus of tram	437
H.	Voetbalwet	437
18.	Kanttekeningen	439
A.	Wazige onderbouw van de Jeugdwet	439
B.	Aantrekken en afstoten van het gewone strafrecht	441
C.	Ongelijke behandeling van minderjarigen	442
	§ 1. Verkeersdelicten	442
	§ 2. Uithandengeving	442
	§ 3. Administratieve sancties	443
D.	Het krappe aanbod in de jeugdsector	445
E.	Schuldonbekwaamheid: een relatief begrip	446
19.	Perspectieven voor de komende jaren	447
A.	Overdracht van bevoegdheden: zesde staatshervoming	447
B.	Project van jeugdsanctierecht	447
	§ 1. Materieel strafrecht (sancties)	448
	§ 2. Formeel strafrecht (procedure)	449
C.	Werkgroepen voor een nieuw systeem	450
D.	Voorontwerp van decreet betreffende het jeugddelinquentierecht	454
DEEL VI.		
	MAATREGELEN TEGEN OUDERS	459
1.	Toezicht op sociale uitkeringen	461
2.	Bijdrage in de kosten voor plaatsing	465
3.	Ontzetting uit het ouderlijk gezag	467
A.	Redenen van ontzetting	467
	§ 1. Veroordeling	467

§ 2. Slechte behandeling.....	468
§ 3. Huwelijk.....	468
B. Draagwijdte van de ontzetting.....	469
C. Procedure.....	470
D. Aanstelling pro-voogd.....	471
E. Gevolgen.....	471
4. Onbekwaamverklaring.....	473
A. Voorwaarden.....	473
B. Procedure.....	473
5. Opvoedingsbijstand.....	475
6. Ouderstages.....	477
7. Straffen wegens gemis aan toezicht.....	479
8. Straffen wegens bepaalde nalatigheden.....	481
9. Huisverbod.....	483
10. Collocatie.....	487
11. Misdrijven gepleegd door ouders.....	489
A. Samenloop van procedures.....	489
B. Keuze van het openbaar ministerie.....	491
C. Uitwisseling van informatie.....	492
<i>Beperkte bibliografie.....</i>	<i>495</i>
<i>Nuttige websites.....</i>	<i>499</i>

AFKORTINGEN

A.C.	Arresten van het Hof van Cassatie
B.VI.Reg.	Besluit van de Vlaamse regering
BS	Belgisch Staatsblad
BW	Burgerlijk Wetboek (1804)
BUPO-Verdrag	Internationaal Verdrag (VN) van 19 december 1966 inzake burgerrechten en politieke rechten
CAP	Centraal informatie- en aanmeldpunt
Cass.	Hof van Cassatie
Comm.Straf.	Commentaar strafrecht en strafvordering (Kluwer, losbladige reeks)
EJ	Echtscheidingsjournaal (Kluwer)
EVRM	Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, Rome, 4 november 1950
GwH	Grondwettelijk Hof
Gw.	Grondwet
Ger.W.	Gerechtigd Wetboek (1967)
IVRK	Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind, New York (VN), 20 november 1989
J.dr.Jeun.	Journal du Droit des Jeunes
JBW	Wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd en het herstel van de door dit feit veroorzaakte schade, zoals gewijzigd door artikel 2 van de wet van 13 juni 2006 als misdrijf omschreven feit (zaak gebaseerd op art. 36, § 1, 4° JBW)
MOF	
NC	Nullum Crimen
NJW	Nieuw Juridisch Weekblad
OM	Openbaar Ministerie
O.O.O.C.	onthaal-, oriëntatie- en observatiecentrum
PAN	Panopticon (Maklu)
RABG	Rechtspraak van Antwerpen, Brussel en Gent (Larcier)
RW	Rechtskundig Weekblad (Intersentia)
Sv.	Wetboek van Strafvordering (1808)
Sw.	Strafwetboek (1867)
T. Fam.	Tijdschrift voor Familierecht (Kluwer)
T.Strafr.	Tijdschrift voor Strafrecht (Kluwer)
VHW	Wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis
VOS	Verontrustende situatie (Decreet van 12 juli 2013)
VN	Verenigde Naties

BELANGRIJKSTE NATIONALE RECHTSBRONNEN

Wet 15 juli 1960 tot zedelijke bescherming van de jeugd (*BS* 20 juli 1960).

Wet 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd en het herstel van de door dit feit veroorzaakte schade, zoals gewijzigd door artikel 2 van de wet van 13 juni 2006 (*BS* 19 juli 2006), gewijzigd door de wet van 19 oktober 2015 (*BS* 22 oktober 2015); in het boek afgekort als *JBW*.

Wet 26 juni 1990 betreffende de bescherming van de persoon van de geesteszieke (*BS* 27 juli 1990), laatst gewijzigd door de Wet van 20 februari 2017 (*BS* 22 maart 2017).

Ordonnantie Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie van 29 april 2004 inzake hulpverlening aan jongeren (*BS* 1 juni 2004).

Decreet Vlaams Parlement van 7 mei 2004 betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp (*BS* 4 oktober 2004).

Wet 15 mei 2012 betreffende het tijdelijk huisverbod (*BS* 1 oktober 2012), gewijzigd door de wet van 8 mei 2014 (*BS* 14 mei 2014).

Wet 24 juni 2013 betreffende de gemeentelijke administratieve sancties, *BS* 1 juli 2013.

Decreet Vlaams Parlement van 12 juli 2013 betreffende de integrale jeugdhulp (*BS* 13 september 2013).

Wet 30 juli 2013 betreffende de invoering van een familie-en jeugdrechtbank (*BS* 27 september 2013), gewijzigd door de wet van 8 mei 2014 (*BS* 14 mei 2014).

Besluit Vlaamse Regering 21 februari 2014 betreffende de integrale jeugdhulp (*BS* 28 februari 2014).

Decreet Vlaams Parlement van 15 juli 2016 houdende diverse bepalingen betreffende het beleidsdomein Welzijn, Gezondheid en Gezin (*BS* 19 augustus 2016), in de jeugdsector bekend als ‘Mozaïekdecreet’.

Wet 19 maart 2017 tot wijziging van de wetgeving tot invoering van een statuut voor pleegzorgers (*BS* 5 april 2017).

Voor een overzicht van de belangrijkste wetten, decreten, ordonnanties, uitvoeringsbesluiten en omzendbrieven over jeugdrecht zie het handige compendium Johan PUT, *Wetboek Jeugdrecht in Larcier Thema Wetboeken*, Larcier, 5e druk, 2016, 502 p.

VOORWOORD

Na zeven jaar na de vorige editie zijn heel wat bladzijden achterhaald door nieuwe regels van de federale en Vlaamse overheid. De volgende regels maakten een update noodzakelijk:

- de artikelen 9 en 38 van de Bijzondere wet van 6 januari 2014 met betrekking tot de zesde staats hervorming (*BS* 31 januari 2014) kennen aan de gemeenschappen meer bevoegdheden toe inzake jeugdbescherming. Gemeenschappen krijgen meer ruimte om een eigen strafrecht en strafprocesrecht uit te werken voor minderjarigen die verdacht worden van een als misdrijf omschreven feit. Voor de zesde staats hervorming was de strafprocedure tegen minderjarigen een bij uitstek federale bevoegdheid, en waren de gemeenschappen alleen bevoegd voor de begeleiding van jongeren in een problematische of verontrostende opvoedingssituatie en voor de instellingen die jongeren opvangen. Op 1 juli 2016 hebben zes werkgroepen, in opdracht van de Vlaamse minister van Welzijn, voorstellen ingediend voor een nieuw jeugdstrafrecht. Op 14 juli 2017 keurde de Vlaamse regering een “voorontwerp van decreet betreffende het jeugddelinquentierecht” goed, een tekst met 41 artikelen, gebaseerd op een model van jeugdsanctierecht.¹
- het decreet van 12 juli 2013 betreffende de integrale jeugdhulp (*BS* 13 september 2013) bracht een nieuwe structuur en procedure aan voor jongeren in een probleemsituatie, die geen misdrijven hebben gepleegd, maar tegen slechte invloeden moeten worden beschermd. De vroegere Comit es voor Bijzondere Jeugdzorg en de Bemiddelingscommissies zijn opgeheven. In de plaats daarvan kwamen twee nieuwe instanties voor jeugdhulpverlening, het Ondersteuningscentrum Jeugdzorg en het Vertrouwenscentrum Kinder mishandeling. Deze instanties brengen vrijwillige hulpverlening op gang, doorgaans met interventie van de toegangspoort integrale jeugdhulp (bestaande uit twee teams), maar schakelen ook het parket in als die hulpverlening mislukt. Dan wordt gedwongen hulp op gang getrokken, in het belang van de minderjarige.
- de wet van 30 juli 2013 betreffende de invoering van een familie- en jeugdrechtbank, *BS* 27 september 2013, gewijzigd door de artikelen 40-96 van de wet van 8 mei 2014, *BS* 14 mei 2014 en artikel 73 van de wet van 6 juli 2017, *BS* 24 juli 2017: deze wet bracht een einde aan de versnippering van rechts-

¹ Zie www.wvg.vlaanderen.be/nl/vlaamse-regering/vlaams-minister-van-welzijn en www.wvg.vlaanderen.be/jongerenwelzijn/nieuws.

colleges die uitspraken deden over familiale geschillen, zoals omgangsrecht van kinderen en alimentatie. Vroeger waren deze geschillen verdeeld over de vrederechter, de rechter in kort geding, de jeugdrechtbank zetelend in burgerlijke zaken en de burgerlijke rechtbank. Thans valt de materie volledig onder de hoede van de familierechtbank, die ook in kort geding kan zetelen, per gerechtelijk arrondissement. Ook andere, nieuwe wetten van burgerlijk recht hebben een impact op jeugdbescherming, zoals de wet van 5 mei 2014 (BS 22 augustus 2014) over parentale ontvoeringen en de wet van 20 februari 2017 (BS 22 maart 2017) over de dwangopname van geesteszieken.

- artikel 65 van de wet van 13 juni 2016 (BS 19 juli 2016) over de inwerking-treding van nieuwe maatregelen van opvoeding is meermaals aangepast, de laatste keer voor inwerkingtreding op 1 januari 2016 (art. 2 wet 21 december 2013, BS 30 december 2013). Vanaf 1 januari 2016 kon de jeugdrechter aan een criminele jongere nieuwe maatregelen opleggen, zoals toevertrouwen aan een rechtspersoon, plaatsing in een instelling voor ontwenning drugs of zelfs verlengd toezicht tot 23 jaar. Deze maatregelen werden opgeheven ingevolge artikel 66 van het decreet van 15 juli 2016 houdende diverse bepalingen betreffende het beleidsdomein Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, BS 19 augustus 2016 (ook bekend als *Mozaïekdecreet*). In dat nieuwe decreet werden ook wijzigingen aangebracht aan het decreet van 12 juli 2013 (VOS-procedure), o.a. wat betreft de tussenkomst van de jeugdrechter in dringende verontrustende situaties en aan maatregelen in het kader van de strafprocedure (art. 37 Jeugd-wet 8 april 1965). In het Voorontwerp van decreet van jeugddelinquentierecht van 14 juli 2017 wordt de limiet van opvolging door de jeugdrechtbank terug opgetrokken naar 23 jaar, uitzonderlijk zelfs 25 jaar, indien de maximale sanctie van 7 jaar plaatsing in een gesloten instelling wordt opgelegd (art. 5 en 35).
- de procesregels vervat in de verschillende Potpourri-wetten, namelijk de wet van 19 oktober 2015 (PPI), BS 21 oktober 2015, de wet van 5 februari 2016 (PPII), BS 19 februari 2016, de wet van 4 mei 2016, BS 13 mei 2016 (PPIII), de wet van 25 december 2016 (PPIV), BS 30 december 2016 en de wet van 6 juli 2017, BS 24 juli 2017 (PPV). Voorschriften over o.a. het verzet en het hoger beroep werden ingrijpend aangepast, en deze wijzigingen gelden ook in de strafprocedure voor minderjarigen of in de procedure tot bescherming van een kind in een verontrustende situatie. Ook de internering van minderjarigen die uit handen zijn gegeven, is totaal gewijzigd (o.a. met tegensprekelijke expertise). De PPV-wet bracht wijzigingen aan o.a. de procedure voor de familierechtbank, de straffen voor schending van het beroepsgeheim en het spreekrecht voor hulpverleners.
- ook andere nieuwe proceswetten hebben uitwerking in jeugdzaken, zoals de Salduz-*bis*-wet van 21 november 2016 (BS 24 november 2016) inzake de bijstand van een advocaat tijdens elk verhoor van een minderjarige, de wet van 28 oktober 2016 (BS 24 november 2014) over het recht op vertaling van

bepaalde processtukken en de programmawet van 27 december 2012 (*BS* 31 januari 2013) over inzage en kopienamen van alle strafdossiers, ook deze onderzocht door het parket. Verhoren met bijstand van een advocaat organiseren binnen de arrestatietermijn van 24 uur is geen evidentie. Op 20 juli 2017 keurde de Kamer van Volksvertegenwoordigers een voorstel tot herziening van artikel 12 Gw. goed, om de arrestatietermijn te verlengen naar 48 uur (www.dekamer.be).

- Verder is er de nasleep van het terrorisme, met o.a. de aanslagen in Brussel-Zaventem op 22 maart 2016. De wetgever creëerde nieuwe terroristische misdrijven en bracht versoepelingen aan aan dwangmiddelen voor de opsporing van terrorisme, zoals nachtelijke huiszoeking, zoekingen in informaticasystemen en langere dataretentie voor het opvragen van internetboodschappen (wet 20 juni 2015, *BS* 5 augustus 2015, wet 27 april 2016, *BS* 9 mei 2016, wet 29 mei 2016, *BS* 18 juli 2016, wet 3 augustus 2016, *BS* 11 augustus 2016, wet 14 december 2016, *BS* 22 december 2016 en de wet van 25 december 2016, *BS* 17 januari 2017 (i.v.m. elektronische communicatie)). Deze wetten in sneltreinvaart zijn o.a. bedoeld om het vertrek van potentiële terroristen naar Syrië te verhinderen en de terugkeer van ‘foreign fighters’ te voorkomen.
- Relevant is ook de wet van 19 maart 2017 tot invoering van een statuut voor pleegzorgers (*BS* 5 april 2017). Vanaf 1 september 2017 hebben pleegouders meer duidelijkheid over hun rechten en plichten, en omgang met de minderjarige na het stopzetten van de pleegplaatsing.
- Ten slotte breidde de wetgever het systeem van gemeentelijke administratieve sancties (GAS) uit naar jongeren vanaf 14 jaar, die een geldboete riskeren tot 175 euro (wet 24 juni 2013, *BS* 1 juli 2013, gewijzigd door artikel 46 van de wet van 9 november 2015, *BS* 30 november 2015). Het beginsel dat alleen maatregelen van jeugdbescherming helpen, en geen straffen of sancties, werd voor heel wat inbreuken, zelfs verkeersdelicten, verlaten.

In dit handboek wordt een overzicht gegeven van de belangrijkste procedures en regels waarin het belang van minderjarigen centraal staat. Achtereenvolgens komen de volgende onderwerpen aan bod: nationaal en internationaal kader van jeugdbescherming (met o.a. kinderrechten), minderjarigen in een verontrustende situatie (VOS), minderjarigen als slachtoffer van een misdrijf, minderjarigen als verdachte van een ‘als misdrijf omschreven feit’ (MOF) of administratieve inbreuk en ten slotte maatregelen gericht tegen ouders. Regels over parentale ontvoeringen, verblijfsregeling van kinderen, dwangmiddelen om kinderen af te geven en onderhoudsgelden komen eveneens aan bod, omdat deze geschillen soms een bitse strijd tussen de ouders weerspiegelen, waarbij de ontwikkeling van het kind gevaar loopt. Sommige kinderen kunnen die ruzies niet aan en moeten met maatregelen van jeugdbescherming worden begeleid, zoals plaatsing in een oriëntatiecentrum. Daarmee mag echter niet de indruk worden gewekt dat elke echtscheiding zonder akkoord van de ouders een verontrustende situatie inhoudt.

Het boek is een uitvloeisel van colleges jeugdbeschermingsrecht, die ik aan de Universiteit Antwerpen mocht doceren, van 2006 tot 2013. In dit boek ligt de nadruk op het positief recht, met duiding. Wellicht is het werk ook bruikbaar voor criminologen, psychologen en welzijnswerkers die meer zicht willen krijgen op de juridische behandeling van jongeren in de problemen (zoals verwaarlozing) of probleemjongeren (zoals onbuigzamen of criminele jongeren).

Kennis in de materie kon ik opbouwen dankzij de steun en het vertrouwen van vele mensen in de magistratuur de universiteiten naaste familie. Mijn dankwoord richt ik eerst tot mijn gezin. Wat de dagelijkse stress verzacht, maar in lifestyle-magazines amper aan bod komt, is graag thuiskomen. Ik dank mijn echtgenote Anne-Marie en zoon Jonas voor hun geduld, en hun liefde, waarmee ze mij omringen. Zij maken mij gelukkig. Liefde, een woord dat men niet in wetteksten terugvindt, is de zuurstof van het leven. Vele dossiers jeugdbescherming hebben te maken met een tekort aan liefde. Juristen zijn meestal niet goed uitgerust om die leemte op te vullen. Mensen die verwachten dat uitgebluste gezinsrelaties via juridische procedures terug opflakkeren, komen vaak van een kale reis thuis. Voor juristen in het jeugdrecht past enige bescheidenheid.

Graag dank ik iedereen, ook studenten, die hun interesse voor jeugdrecht toonden en met wie ik aangename gesprekken kon voeren. Ik was als substituut-procureur des Konings verbonden aan de jeugdrechtbank van Antwerpen van maart 2004 tot april 2010. In die periode zag ik een stoot van mensen passeren, minderjarigen, ouders, pleegouders, begeleiders van instellingen, politieambtenaren, jeugdadvocaten, consultants en kinderpsychiaters, elk met hun verhaal. Zes jeugdrechters, met elk meer dan 500 kinderen onder hun toezicht, waren constant bezig om de meest uiteenlopende problemen op te lossen, vaak aan een hels tempo, en met frequent telefoneren naar allerlei diensten en instellingen. Mijn bewondering voor hen is en blijft groot. Ook alle jeugdhulpverleners, collega's (in alle functies en graden), parketcriminologen en administratieve medewerkers wil ik een hart onder de riem steken voor hun grote inzet, hun schitterend werk. Elke morgen (ook in het weekend) kwamen mensen met allerlei dringende problemen terecht in de wachtkamer van het jeugdparket Antwerpen of in het cellencomplex. Elke morgen steeg het toerental van de machine van gedwongen hulp (vaak in het rood), laaiden emoties op van woede, verdriet, hoop, angst of onmacht. Ondertussen kwam er een stroom berichten binnen van nieuwe arrestaties of schrijnende toestanden van kindermishandeling. In die draaikolk standhouden was niet makkelijk. Ik wil mijn dank en waardering uitdrukken voor al mijn collega's van het jeugdparket, in het bijzonder voor twee dames die leiding gaven en zich maximaal hebben ingezet voor minderjarigen, eerste-substituten Nicole Caluwé (thans jeugdrechter) en Karen Dekoninck. Sinds enige tijd behandel ik, opnieuw als procureur, een beperkt deel van jeugdzaken voor het hof van beroep te Antwerpen. Ik dank alle collega's en medewerkers voor hun enthousiasme

en inzet, in het bijzonder collega's Luc Van Lerberghe, Dirk De Waele en Frank Bleyen voor hun gesprekken en inzichten over jeugdrecht. Advocaat-generaal Dirk De Waele, een vriendelijke en hardwerkende man, tevens docent jeugdrecht aan de politieschool, was in 2004 mijn leermeester. Hij is gepassioneerd door het jeugdrecht, een begenadigd verteller, een veelzijdige jurist met grote mensenkennis. Mijn dank gaat ook uit naar mijn korpsoverste, Procureur-Generaal Patrick Vandenbruwaene en naar Eerste Advocaat-generaal Yves Liégeois, voor hun steun en hun visie over o.a. het hof van assisen voor minderjarigen, na de Potpourri II-wet van 5 februari 2016.

Ten slotte dank ik uitgever Kris Moeremans, een man met veel humor en enthousiasme, en Isabelle Van Dongen, die de teksten minutieus nalas, correcties aanbracht en tot één geheel smolt.

Boeiend is de dubbele component van onze OM-functie: toepassing van de wet eisen, maar ook oog hebben voor specifieke problemen, zoals uiteengevallen huishoudens, kinderen op de dool, rebellerende kinderen (tegen hun ouders of leraars). Een mooi spreekwoord is "*voeger was er ook een jeugd van tegenwoordig*". In de puberteit gieren de hormonen door het lichaam, de frontale kwab in de hersenen is nog niet volledig ontwikkeld (*neocortex*), de druk van leeftijdsgenoten is groot, de drang naar vrijheid en experimenteren steekt de kop op. Daarbij moeten jongeren leren omgaan met stress (thuis of op school, soms zelfs in een sportclub), met fenomenen zoals de 'like-cultuur' van Facebook, en met gevaren zoals drugs, alcohol, gokken. In die troebele cocktail van rede en emoties kleurt een minderjarige al eens buiten de lijntjes, steekt hij thuis of op school dingen uit die niet door de beugel kunnen, die zijn naasten kwetsen of teleurstellen. Enig begrip, met aangepaste maatregelen van opvoeding, is dan op zijn plaats. Daarbij wordt best het positieve benadrukt, in de zin van straf van ouders kan volstaan of je kan onder het toezicht van de jeugdrechter raken door voorwaarden na te leven. Voor jongeren die zich volledig herpakken, kan het dossier vaak al na de voorbereidende fase worden afgesloten, met of zonder berisping. Begrip tonen voor jongeren betekent niet naïef zijn en alles met de mantel der liefde toedekken. Hardleerse jongeren die geen enkel respect meer tonen (in de praktijk ook al eens veelplegers of draaideurcriminelen genoemd), die de sfeer in jeugdinstituten kapotmaken, dienen m.i. intensief te worden begeleid met trajecten van plaatsing en vorming, met de uithandengeving als zwaard van Damocles. Bij misstappen, agressie of tegenwerking moet m.i. de poort van uithandengeving opengaan en moet de minderjarige ouder dan 16 jaar voor een bijzonder rechtscollege komen, dat het gewone strafrecht toepast (wat niet noodzakelijk gevangenisstraf of elektronisch toezicht als straf inhoudt). Op die manier komt er in instellingen kostbare plaats vrij voor jongeren die nog wel via jeugdbescherming tot een betere persoon kunnen uitgroeien. Geduld van hulpverleners kan op raken. Zolang er geen consequent systeem van jeugdsanc-

tierecht bestaat, meen ik dat uithandengeving moet blijven bestaan, als laatste redmiddel, als uitzondering, voor de zwaarste misdrijven.

Uiteindelijk past enige relativering. Het is niet altijd kommer en kwel. Kinderen die uitgroeien tot volwassenen, het is fascinerend. We mogen niet vergeten dat vele jongeren gelukkige momenten aaneenrijgen, een lange tijd van vreugde en zorgeloosheid meemaken. Jeugdmagistraten, jeugdadvocaten en hulpverleners krijgen al eens bezorgde blikken van familie of vrienden, in de zin van ‘hoe hou je dit vol, met al die miserie?’. Er is veel leed en mislukking in onze sector, dat kan men niet verhullen, maar gelukkig ook sprankels licht, kinderen die openbloeien. Wij kennen allemaal jongeren die uit een diep dal kruipen. Die mits de nodige begeleiding rechtveren, uitgroeien tot fijne volwassenen met een warme persoonlijkheid. Af en toe kan de jeugdrechter of zelfs de procureur rekenen op complimenten van ouders of kinderen. De vlam in elk van ons, die door stress en tegenslagen kan uitdoven, laait op door deze mooie momenten. Wat is er mooier dan de lach van een kind? Hoeveel positieve energie komt er niet vrij als ouders terug trots zijn op zoon of dochter, na een sombere periode? Daarbij verbleken alle academische discussies over welk model van jeugdrecht nu het beste is.

De stof is bijgehouden tot 25 juli 2017.

Bart De Smet